List 22. **NOVICE** Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. junija 1875.

Obseg: Da se vspešno dožene kultura Ljubljanskega močvirja, treba je deželne postave. — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Potovanje zarad naselitve v Slavonijo. — Zapisnik 10. občnega zbora slovenske Matice. (Konec.) — Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse. — Slovansko slovstvo. — Spomini na deželni zbor Kranjski. — „Mlado"- in „Staročehi". (Dalje.) — Obrazi iz domačega življenja. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvarí.

Da se vspešno dožene kultura Ljubljanskega močvirja, treba je deželne postave.

Ljubljansko močvirje (morast), od naših kmetov navadno „mah" imenovano, ki obsega nad 30.000 oralov zemlje, je tolike važnosti za posestnike te zemlje in za vso deželo Kranjsko, da že leta 1826 je ranjki cesar Franc posebno pozornost obrnil na ta svet in da tedaj od blizo 50 let se šteje začetek del, katerih glavno načelo bilo je osušiti močvirje, katerim se je ves žrtvoval neumrli župan Ljubljanskega mesta Hradecki. Slep bi moral biti, kdor je poznal močvirje Ljubljansko pred letom 1826 in ga pozná zdaj, da bi ne videl velikanskega razločka med nekdaj in zdaj. Vendar še veliko memo tega, kar se je dovršilo dozdaj, storiti je vprihodnje, da se spolni prerokovanje, da „mah" utegne kedaj postati Kranjski banat. Krivično bilo bi tedaj, ako bi se ta svet, ki stojí še na luži, ali če je na suhem, pa se umetno močiti ne more, pri novi zemljiški cenitvi cenil kot druga rodovitna zemljišča. Kdor se resnice teh besedí prepričati hoče, naj bere izvrstno knjigo, ki jo je v Ljubljani nedavno na svitlo dal gosp. Franc Potočnik, c. kr. nadinženir in stavbeni svétnik v pokoji pod naslovom:

„*Denkschrift über den Laibacher Morast*". Laibach 1875, in Commission bei G. Lercher in Laibach."

Gospod Potočnik je pokazal v tej spomenici, s koliko marljivostjo in domoljubjem, pa tudi s koliko znanostjo o močvirjih in s koliko tehnično učenostjo je obdelaval svoj predmet, da bi vlado, deželni zastop in lastnike tega sveta zdramil na čvrsto in združeno delo, po katerem bi se odpravile ovire in napake, ki dandanes še zadržujejo popolno osušenje, in bi se doseglo vse to, kar je doseči mogoče, da se iz močvirja vstvari prerokovani „banat". Zato pisatelj želí že davno obljubljene posebne deželne postave, po kateri bi se vse vredilo tako, kakor je treba, da se odpre tù nov svet. Vsem domoljubom tedaj živo priporočamo to knjigo, posebno pa vsem tistim, ki so poklicani sodelovati pri tem prevažnem delu.

Cena tej knjižici, ki obsega 7 pôl in se dobiva v knjigarnici Lercherjevi v Ljubljani, je 1 gold.

Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Kmalu od začetka tega sestavka sem že v misel vzel, da bistvo Dzierzonove sisteme v tem obstojí, da more čebelar satove, naj so prazni ali pa z zalego ali medom napolnjeni, iz tega ali unega panja v vse druge, kar jih ima, prestavljati, kakor se mu potrebno in koristno zdi. Da se pa to zgoditi more, je spet dvoje potrebno, in sicer:

1. Da so vsi panjovi natanko po eni meri narejeni. Kar mero panjev zadene, je neobhodno potrebno to, da so vsi panjovi popolnoma enake širokosti, da so tedaj vsi satniki popolnoma enake dolgosti in da so tudi vsi panjovi enako visoki. — Ne ravno neobhodno potrebno, pa vendar dobro je, da so panjovi tudi enake dolgosti; dobro zato, da se panjovi pozimi lože na toplem ohranijo. Če jih namreč čebelar s kako plahto ali s kako drugo rečjo odene, se jih ta odeja veliko bolje prime, če so vsi enako dolgi. Dobro pa je tudi zato, ker se panjovi enake dolgosti veliko lože in bolj trdno dajo na voz naložiti, kedar se čebele kam v pašo prepeljejo, kakor pa, če so eni bolj dolgi, drugi pa bolj kratki. — Zraven tega je pa tudi očesu prijetniše, če so vsi panjovi enake dolgosti, naj že v ulnjaku stojé, ali če so na vozu naloženi, ker ravnomerje ali simetrija nikjer ne skazi.

2. Da je vsak sat natanko na svojo letvico ali svoj satnik narejen. Da pa čebele satove natanko na nepremakljive diljice delajo, se more na dvojni način doseči, in tukaj pride na to, kako so satniki spodaj ali na spodnji strani narejeni. Jez delam dvoje sorte satnike, namreč take, da so spodaj ravno tako, kakor zgoraj, gladko pooblani, pa tudi take, da imajo na spodnji strani skoz in skoz ravno po sredi tanke robčeke.

Ako so satniki spodaj gladko pooblani, mora čebelar začetke satov na-nje prilepiti, da tako čebelam pokaže, kako imajo delati, in to se naredí tako-le:

Daj si narediti koritice iz precej močnega železnega kositarja, ali pa, kar je še bolje, iz gline ali ilovice pri kakem lončarju. To koritice naj bo kacih 12 palcev dolgo, 2 palca široko in 1½ palca globoko. V to koritice deni malo čistega voska, ali: če voska nimaš, kake koščeke satja (ne rabi pa za to voska od kacih sveč, zakaj med takim voskom bi znalo biti kaj ma-

ščobe, kar bi čebelam škodovati utegnilo) in postavi koritice na žrjavico, da se ti vosek raztopi. Potrebno žrjavico si lahko v kako bolj veliko staro skledo nasuješ, da ti ne bo treba tega dela v kuhinji opravljati. Potem zreži prazne satove na majhne koščeke; zadosti je, da so ti satovni koščeki le $^1/_4$ palca debeli; če imaš pa dosti praznega satja, smeš tudi bolj debele narediti. Te satovne koščeke natikuj potem na kake vilice, pomakaj jih na letvice. Vosek se hitro potrdi, in satovni košček se tako hitro letvice prime. Kedar boš to delal, pazi posebno na to:

a) Da satovne koščeke tako v raztopljen vosek pomakaš in na satnike pokladaš, da bodo satovne luknjice ali celice na zunanjih straneh sata na kviško molele, ne pa, da bi na vzdol visele.

6) Da so satovi, katere za to zrežeš, da njih koščeke na letvice pritiskaš, kolikor je mogoče, ravni, ne pa zakrivljeni. Če ravnih satov nimaš, jih pa sam zravnaj, kar lahko storiš. Postavi zakrivljen sat za malo časa na solnce, da ti malo odjenja, potem ga položi na mizo ali kako diljo, in ga s kako končnico ali drugo diljico na mizo ali diljo pritisni; tako ti bo sat hitro raven postal. Potem ga zrezi na bolj debele ali bolj tanke koščeke, kakoršne hočeš na satnike pritiskovati. Pri pokladanji koščekov na satnike pazi posebno na to, da bo srednja stena sata skoz in skoz ravno po sredi satnika ležala. Ako tako delaš, ti bodo čebele prav lepe in popolnoma ravne satove delale.

c) Ni pa potrebno, da bi bili satovni koščeki tako dolgi, da bi že en sam od enega konca satnika do druzega segal, ampak smeš tudi po dva ali tri bolj kratke koščeke na eno letvico pritisniti. Pri tem pa glej na to, da boš posamesne koščeke skupaj, to je, enega k drugemu pritisnil. Ko bi namreč med posamesnimi koščeki prazne prostore puščal, bi čebele ravno tam sat večidel zakrivile, kjer bi sledú ne imele. Tudi takrat, kedar si primoran, več satovnih koščekov na eno letvico pritisniti, pazi na to, da bodo srednje stene posamesnih satičev ravno po sredi satnikov ležale.

d) Ne rabi za to zaznamovanje prestarega satja, ne trotovega, pa tudi ne premladega, zakaj premlado satje se ne prime prav rado, ampak rabi čedno čebelno satje, katero je lepo rumeno, ne pa že črno.

(Dalje prihodnjič.)

Potopisne črtice.

Potovanje zarad naselitve v Slavonijo.

Popisal O. Duler iz Kaplje na Koroškem.

Ker ste, drage „Novice“, že nekaterekrat spregovorile o zadevi naselitve v Slavoniji, nadejam se, da boste tudi moj popis vzele v svoje predale.

Prvi sestavek v 8. listu letošnjih „Novic“ mi je željo vzbudil, si one kraje ogledati, in to je pomnožil drugi spisek v 13. listu.

Podal sem se na pot 23. aprila. Prišel sem prvi dan do Kranja, kjer sem prenočil. Drugi dan zarano ob 6. uri odrinem z vlakom v Ljubljano (v 4. razredu se plača 37 kr.); došel sem okoli 7. ure v Ljubljano; od tod pa ob 1. uri popoldne hajd naprej do Siska, kamor nas je ob 10. uri 20 m. zvečer pritiral hlapon. (Od Ljubljane do Siska je v 3. razredu plačati 4 gold. 83 kr.)

Na prvi pogled, ko sem iz kolodvora stopil, sem bil v skrbi zarad prenočišča; al za drugimi popotniki gredé došel sem preko Kupe čez most (kjer se mora 1 krajcar plačati) do poštene gostilnice, kjer sem dobil za denar večerjo in posteljo.

Drugi dan, 25. aprila, bila je nedelja. Po krščanskem običaji šel sem k rani sv. maši, potem pa dalje. Prišedši do Save sem moral dobre pol ure čakati, da se nas je več nabralo za prepeljanje, za kar se mora 2 krajc. plačati. Okoli poldne došel sem v Stružico, ob 2. uri v Popovačo, ob $6^1/_2$ uri v Kutino, kjer sem mislil prenočiti. Al dobri ljudjé so povsod na svetu; ko smo se pogovarjali in jim razodenem namen svojega popotovanja, mi hitro nekdo pové, da imam priložnost še nocoj, ako me je volja, do Poljane priti, in to me ni stalo več kot 40 kr. in maslic slivovica. Prisedel sem namreč nekemu vozniku na voz, ki me je pritiral ob $3^1/_2$ uri na jutro v Poljano. Tam grem v gostilnico, kjer najdem vse polno popotnikov, ki so vsi vprek ležali in spali; na klic voznika vstal je gostilničar (kuče gazda), da nam je donesel rakíje (slivovice), potem pa pernico, da sem se koj na mizo vlegel.

Zjutraj, ko se zbudim, je že solnce sijalo, pa kaj vidim? Bil je že pripravljen logar g. Bivoli, da me je potem, ko sem zajutrkoval, spremil v Antonovac, kjer je ova nova naselbina.

Tukaj sem vse tako našel, kakor so „Novice“ pisale, in še več.

V pogojih stojí pisano v §. 1., da se navadno meri za eno naselbino po 8 oralov, 1 oral za hišno zemljišče, na katerem si naseljenec utegne napraviti poslopje in vrt, 5 oralov njive, ki so enmalo oddaljene, in 2 orala splošno za pašnik ali gozd; — al ona dva orala za gozd se ne merita za vsacega naseljenca posebej, ampak splošni, to je, srenjski gozd ali pašnik (gmajna) je, katerega je na dveh krajih, na spodnjem in gornjem delu vasí, koji skupno meri, še čez 700 oralov; tam ima vsak pravico, svojo živino pasti, kolikor je ima; živine ima, kolikor si je čez zimo prerediti zamore. Za živino ima naselbina pastirje, enega za govedo, enega za svinje; pastirji imajo svoje stanovanje in toliko zemlje za hišni vrt. Plačila dobiva pastir od vsakega repa na leto 10 krajc. in vsak gospodar mu mora dati pol vagana pšenice in pol vagana rži.

§. 2. je popolnoma resničen.

§. 3. pravi: za poslopja potrebni les dobí naseljenec deloma na svojem posestvu, deloma ima pravico sekati ga brezplačno v skupnem gozdu, tako, da les nič ne stane; ovi skupni gozd je splošni gozd, kjer ga ima vsak, kdor 8 oralov zemljišča vzame, 2 orala splošne pravice; tù vsak zamore za poslopje, za kurjavo, za steljo itd. dobivati.

V §. 4. do 14. je zopet vse popolnoma resnično.

§. 14. govorí, da si lahko naseljenec na grajščinskem travniku ali senožeti polovice mrve za svojo potrebo nakosi, zato ker se sedaj niso mogle senožet koj naselbinam dodati.

Naj vam, dragi Slovenci, ta § nekoliko bolje raztolmačim. Res je, da se niso dale koj tudi senožeti naselbinam odmeriti; zato je pa vodstvo domêne poskrbelo, da si lahko vsak naseljenec na grajščinski senožeti polovico mrve nakosi, to je: polovica mrve, ki jo nakosiš, je tvoja, polovico je pa grajščina odpelje; otave tretjina, dve tretjini pa ostanete naseljencu, onih senožet je okoli 300 oralov, ki niso čez pol ure oddaljene od Antonovaca. Gosp. ravnatelj Stein mi je pri svoji poštenosti zagotovil, da daje senožeti vsako leto pod omenjenimi pogoji kositi; dalje mi je še zagotovil, da, ko bode naselbina polna in zemljišče vse poplačano, je pripravljen, še senožeti naseljencem, kolikor jih bode vsakateri hotel, razprodati. — Tudi še druge zemlje grajščinske je blizo tam, katero bo vodja domêne, ko bode kolonija poplačana, pridnim in delaželjnim pod omenjenimi pogoji prodal.

Za vinograde pa ovi svet res ni prileżen, al eden naseljencev mi je pravil, da vinograd, ako bi ga kdo rad imel, se zamore tam v bližnjih vinogradih od Slavoncev, kolikor ga kdo hoče, lahko kupiti. Jaz sem popotovaje po Slavoniji vince po 7—8 kr. maselc pil.

(Konec prihodnjič.)

Znanstvene stvarí.

Zapisnik

10. občnega zbora slovenske Matice

19. maja 1875. leta.

(Konec.)

3. Blagajnik g. Ivan Vilhar bere sklep računa za čas od 12. avgusta 1873 do 13. septembra 1874. l. Na predsednikovo vprašanje, želi li kdo besede, oglasí se g. dr. Karol Bleiweis, ter izrazi željo, naj bi se nekatera poverjeništva spremenila v namen, da bi bilo manj zaostankov pri letnikih iz nekaterih krajev. — Odbor to željo na znanje vzame.

Gosp. Jurčič pravi: Tiskarski stroški so izkazani z 2914 gld. 50 kr. Vsacemu, ki se v teh rečéh spozná, se mora zdeti, da je to malo preveč, ter da bi se moglo kakih 200—300 gold. pribraniti, ako bi se dražba razpisala za tiskanje Matičnih knjig. Kdor storí enako dobro delo za nižjo ceno, ta naj delo dobi. Še država se v tem oziru ne drži nikakoršnega monopola. On predlaga tedaj resolucijo: Odbor naj razpiše dražbo za tiskanje Matičnih knjig.

Gosp. Vilhar opazi na to, da so vsi tiskarji v Ljubljani zmenjeni med sabo. Pred več leti, pravi, sem prašal Blaznika: po čem bi tiskal on Matične knjige? pa mi odgovori: Čez tri dni Vam bom povedal. Med tem se je sporazumel z drugimi Ljubljanskimi tiskarji. Zato sem pisal Kienreichu v Gradec, po čem da bi on tiskal. Od njega dobljen odgovor povem ranjcemu Blazniku, na kar mi ta reče: Za to ceno bom pa jaz tudi tiskal. Tako se sedaj Matične knjige cenejše tiskajo. Se vé, takrat še ni bilo narodne tiskarne. Sedaj so okolnosti drugačne. — Toliko, pravi, imam jaz omeniti o tej stvari.

Predsednik stavi Jurčičev predlog na glasovanje, ki je bil tudi z večino glasov sprejet.

4. Za pregledovalce društvenih računov se na predsednikov nasvèt soglasno volijo sledeči gospodje: Fr. Ravnikar, deželni blagajnik; Jož. Pfeifer, deželni koncipist in Drag. Žagar, kontrolor pri deželni blaganici.

5. Blagajnik Vilhar bere proračun za XI. Matično leto. Pri tej priliki pravi dr. Vošnjak, da naj bo še en občni zbor septembra 1875. leta, da popravimo to, kar je bilo iz znanih vzrokov zakasnjenega 1873. leta. Da se odstranijo take ali enake zmede, izvirajoče iz tega, da je Matičnemu letu konec vsacega 30. junija, predlaga on, naj bi se XI. Matično leto raztegnilo do 31. decembra 1875. leta, tako da bi imelo to njeno leto 18 mesecev, ter da bi se XII. Matično leto začelo s 1. januarijem 1876. leta.

Ta mnogim, sosebno tajniku, že dolgo časa na srcu ležeči nasvèt je bil po tem, ko so ga še podpirali gg. Vilhar in dr. Poklukar, tudi malo ne soglasno sprejet. Kako bo pa s plačevanjem zavolj teh 6 mesecev, to bo sklenil še le odbor po nadrobni presodbi te stvari.

6. Volitev 11. odbornikov.

Izvoljeni so bili vsi po „Novicah“ priporočani kandidatje, namreč: Dr. Jan. Bleiweis, Ivan Tušek, Ivan Vavru, Fr. Ravnikar, prof. Wiesthaler, dr. Ulaga, grof Barbo, Stegnar Fel., prof. Urbas, Svetec Luka, Gorup Josip. — Razun teh sta dobila dr. Šust 11, dr. Gregorec 11 glasov.

Ker ni bilo nobenega predloga več, končá g. predsednik zbor.

Slovstvene stvarí.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

Lansko leto je dotiskano veliko delo našega po vsem učenem svetu slovečega rojaka, namreč „Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen“ (Wien, Braumüller, 1868—1874, 896 straní). Z njim je na svetlo prišel že tretji del primerjajoče slovnice slovenske ter manjka še samo knjige učeče „die Bildung der Stämme“.

V sintaksi Miklošič postavlja pravila ter jih dotrjuje vselej s primeri (po tem le redu) vzetimi iz staroslovenskega, novoslovenskega, bolgarskega, hrvatskega, srbskega, maloruskega, ruskega, českega, poljskega, gornjelužiškega slovstva, dostavljaje kjekod še pravila v drugih bodi sorodnih bodi tujih jezikih veljavna.

Da se ogromna ta tvarina vsa zmore in ovlada, a debelina knjige vendar ne prestopi vseh primer, k temu se pač hoče bistrega uma in rezne logike. Zato se pa Miklošičeva sintaksa po obsegu ne strinja popolnem z drugimi tega imena izdelki, kajti ona na pr. o stavkih in njih vezanji, in tako tudi o besednem redu posebej nič ne govorí. Samo mestoma po knjigi, kakor na pr. govoreč o rabi časov pri glagolih dovršnih in nedovršnih jemljó se v misel stavki odvisni it. in v oddelku o enklitičnih pronominalnih formah stojí med drugimi i pravilo segajoče v nauk o besednem redu: da se namreč stavki le s polnimi formami začenjajo in ne s temi breznaglasnimi prislonjenkami.

Sintaksa učí: I. čemu so različni našega besedstva razredi, t. j. čemu služijo: samostavnik, pridevnik [v dodatku se tu razpravlja genus i numerus], številnik, zaimek (in člen), prislov (in predlog), veznik in glagol; II. čemu so besedne oblike, t. j. čemu služijo padeži in kdaj kateri stojí, in oblike, po katerih se glagol pregiblje (razni časi in nakloni in glagolski samostavnik).

Strogo logična razvrstitev gradiva mora dobro deti vsakemu, kdor je vajen znanstvenega obdelovanja predmetov; ali knjiga ta ima vrh tega toliko kratkoma in jedernato sicer izraženih, a do same jezgre današnjega jezikoznanstva posegajočih napotil, kako naj si tolmačimo postanek te ali óne oblike in rabe, da se je bode iz dna učiti zlasti vsakemu učitelju slovenščine, kateri se hoče popeti na znanstveno stališče.

Tudi „Novicam“, če prav se jim manj prilegajo učene elukubracije, mora vendar z drugega razloga ta reč biti zanimljiva.

V njih je pred tridesetimi leti bil za veljavo slovenskega imena ves goreči pesnik naš Koseski zapel:

Jezik očistite peg, opílite gladko mu rujo,
Kar je najetiga v njem, dajte sosedu nazaj.
Kinčite ga iz lastne močí, iz lastniga vira,
Jasno ko struna bo pel, zvonu enako doníl,
Pričal vašo modrost na desno, na levo narodam.

Po teh naročilih vsegdar zvesto delaje, [— in da ne brez vspeha, to očitno kaže današnja slovenščina skrbneje pisanih sestavkov, primerjana z „okorno besedo detinstva“ iz dobe gori omenjene, ko smo še s Ferlanovo pinjo in ne vem več čigavim kolovratom „v caker hodili“ —] bodo „Novice“ i tu najpred poprašale po dobičku za oliko mile slovenščine, s katerim se utegnemo okoristiti iz te Miklošičeve knjige.

Tukaj naj povem pred vsem drugim, kar sem jaz, čitaje sintakso, na to stran sploh opazil, namreč: da

se — v veliko govoreč — vsi slovanski jeziki za čudo vjemljejo v pravilih, da torej, — ker imajo že vsak svoje dobre slovnice, — ne more ni Slovenec v nji najti mnogo novega. Ako se pa kje pokaže kaka važna razlika bodi v enem in istem jeziku, bodi v dveh jezikih, če primerjamo enega z drugim, ter bi mi želeli vedeti, katero je vendar bolje, tu nam knjiga le prerada pušča pravdo nerešeno, navajaje zgolj primerov za eno in drugo in zadovoljujoč se z nalogo poročevavca. Le redko kdaj ti bode odrešito povedala: to je italijanizem, to je germanizem; kakor na pr. učí, da je napačno govoriti: za da se piše, ali pa: premajhen s'mi za hoditi, pretežek s'mi za nositi, tako tudi, da po germanizmu dišé slovenske, češke in poljske fraze: ob kaj priti, pripračiti, djati; ali pa: kaj je to za knjiga? ali pa slov. obhajati spomin.

Nasproti ima, — da le en primer povemo, — pravilo, da akuzativ s predlogom v pomeni dele, na katere se kaj delí, ter brez druge opombe našteva neke primere, namreč 3 iz stare, 1 iz nove slovenščine in 1 iz srbščine; a pri akuzativu s predlogom na ponavlja to isto pravilo in ga podpira z več nego 30 primeri iz raznih slovanskih jezikov, kar človeka prepričuje, da je tukaj samo in edino pravilno pisati: na (toliko delov).

(Dalje prihodnjič.)

Slovansko slovstvo.

* „СРБАДИЈА, ilustrovan list za zabavu i pouku“, ki izhaja v Beču v srbskem jeziku, se sme po pravici prištevati onim časopisom, o katerih veljá prislovica: „omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.“ Temu jasna priča je zopet najnovejši 6. zvezek, ki se odlikuje tudi z mnogovrstnimi krasnimi podobami, ki so: „Karlovac“, „Serežanski oberbaša“, „Ruska seljačka kuča na svetskoj izložbi v Beču“, „Misirska zgrada na svetskoj izložbi v Beču“, „Vlazak v plavu pečinu“, „Petrova cerkva v Rimu“, „Na Dunavu od Pasave do Beča“; poslednja velika slika obsega 19 manjših podobic in pa večo podobo mesta Dunajskega; manjše podobice pa so: Pasava, Linc, Melk, Grajn, Perzerbaig, Vaidenek, Šönbüchel, Savingštajn, Direnštajn, Agštajn, Krems, Klosterneuburg itd.

* Odbor družbe sv. Mohora je, kakor „Besednik“ piše, sprejel rokopis kmetijskega dela pod naslovom „Umni sadjerejec“ od gosp. Franceta Kuralta, profesorja na deželni kmetijski šoli v Gorici, in določil, da pride precej obširna in temeljito izdelana knjižica brž potem na svitlo, ko bode zadnji snopič „Umnega kmetovalca zapustil tiskarno. Čitateljem „Novic“ je g. Kuralt že več let znan kot strokovnjak na polji kmetijskem, ki zraven izvrstnega profesorja g. Povše-ta vspešno deluje na deželni kmetijski šoli Goriški.

Spomini na deželni zbor Kranjski.

Govor dr. Janeza Bleiweisa

(v seji deželnega zbora Kranjskega 10. maja t. l.)

vtemeljevajočega svoj predlog postave zadevajoče nauk slovenskega jezika na c. k. viši realki Ljubljanski.

§. 21 opravilnega reda daje mi nalog, dokazati nujnost tega predloga, ki ga je gospod predsednik ravnokar čital.

Slavni zbor! jako lahko mi je dokazati nujnost svojega predloga, in to iz dvojnega obzira. Prvič iz tega, da naše zborovanje je kmalu pri kraji; dnevi našega zborovanja so šteti, in drugič se nujnost podpira iz stvari same. Če pogledamo tako zvani „Jahresbericht der Staatsoberrealschule in Laibach“ od preteklih treh let, posebno pa od preteklega leta, vidimo, da slovenski naš jezik je popolnoma prognanec iz realke. Jezik deželni životari tam le še iz milosti takih starišev, ki še dopuščajo, da se njih otroci slovenščine učé.

To, gospôda moja, je dvojni razlog, ki mislim, da je tako prepričalen, da je nujnost dokazana. Letos gotovo ne, ali saj brž ko ne, ne bomo dosegli tega, da se odvrne ta v nebo vpijoča krivica; treba toraj, da se prihodnje leto ona zopet ne povrne, da že sedaj ukrenemo postavo, ki odvrne to sramoto naši deželi.

(Ko je deželni zbor pritrdil nujnosti predloga, je dr. Bleiweis vtemeljevanje nadaljeval tako-le:)

Jaz sem že poprej omenil, da je slovenski jezik iz realke naše skoraj popolnoma prognan. Dokaz avtentičen temu je „Jahresbericht der Staatsoberrealschule in Laibach für das Jahr 1874“. — Gospoda moja! če pogledate na stran 17. tega šolskega letopisa pod rubriko „Obligate Gegenstände“ in pa „wöchentliche Unterrichtsstunden“ od 1. do 7. razreda, našli boste čudno prikazen. Slovenski jezik stojí namreč med obligatnimi predmeti in po vseh razredih po tri ure na teden, al te številke (trojke) so oklenje med srpke (Einklammerungen), to se pravi: obligaten je ali pa ne; če hočeš ali pa nočeš! Razjasnilo tej čudni prikazni, ki je na celi tej strani pri nobenem drugem nauku ne najdemo, pa dobimo, če pogledamo, kaj vodstvo piše v tako zvanem „Lehrplan“. Tam nahajamo te-le besede: „Die in der Ministerial-Verordnung vom 8. Oktober 1871 Z. 10456 provisorisch verfügte Theilung der 1. und 2. Klasse in je zwei Abtheilungen mit slovenischer und deutscher Unterrichtssprache wird mittelst des hohen Erlasses vom 20. September 1873 Z. 8172 außer Kraft gesetzt und angeordnet, daß vom Schuljahre 1873/74 angefangen in allen Klassen der Parallel-Abtheilungen die deutsche Sprache als Unterrichtssprache gebraucht werde.“ In predzadnji odstavek pravi: „Die slovenische Sprache war für jene Schüler ein obligater Gegenstand, deren Eltern oder Eltern-Stellvertreter dies **ausdrücklich verlangten.**“

Tako se ukazuje, gospoda moja, v deželi, katere ogromna večina je slovenska, in kateri je materni jezik slovenski jezik! Še huje pa se ta prikazen s tem ilustrira, da brž pozneje beremo to-le: „Die **italienische** Sprache war für **alle** Schüler **obligater** Lehrgegenstand.“ (Klicí na levi: Čujte!) Gospoda moja! kdo more to brati in ne bi ga zgrabila nevolja, da je **deželni** jezik manj nego tuj jezik, ki je od tretjega razreda naprej obligaten! Mislim, da je dolžnost deželnega zbora, da ne molči o taki prikazni.

Če dalje to, kar vodstvo piše o tako zvanem „Lehrplan-u“, malo bolje pogledamo, vidimo, da se nekaj, kar smo prejšnje čase zmerom slišali, v tem članku ne nahaja več, namreč to: „pa nimamo učiteljev, ki so slovenskega jezika zmožni.“ Ta tožba, ki je bila poprej zmirom na dnevnem redu, je zdaj potihnila, ker se zmožnih učiteljev obilost ne dá več tajiti. Al zmirom se čujejo druge litanije, in to take litanije, da se čudim, kako ministerstvo samo more kaj tacega govoriti, ki mora vendar vedeti, da je mnogo slovenskih knjig že samo potrdilo za učne knjige na srednjih šolah. O ministrovem ukazu beremo: „Der nahezu gänzliche Mangel an Schul- und Uebungsbüchern für den Unterricht mittelst slovenischer Sprache und der noch größere an Hilfsbüchern oder einer verwandten, den Schülern anzuempfehlenden Lektüre in dieser Sprache“ itd. Zopet tista tožba, ki zmirom ostane, če bi tudi cele goré slovenskih knjig imeli!

Naj le na kratko omenim, kar zadeva slovenščino v tem obziru, kako da ministerstvo ignorira to, kar je samo potrdilo. Imamo na pr., od ministerstva potrjeno

Janežičevo slovnico za vse razrede, — Šolarjev slovar, — tri Lesarjeve knjige za veronauk, — potrjena je knjiga prirodopisna za živalstvo od prof. Erjavca, — prirodopis za rastlinstvo od Tušek-a, — občni zemljepis od prof. Jesenko-ta, — od Cigale-ta imamo: „Kratek popis cesarstva Avstrijskega sploh in njegovih dežel posebej — za niže gimnazije in niže realne šole“. Vse te knjige je ministerstvo že potrdilo, toraj priporočilo te knjige za nauk v srednjih šolah. Prišle so poleg tega še druge knjige na svitlo; pripoznati se mora marljivost „Matice“ naše, da je izdala tudi take knjige, ki služijo v razjasnjenje tega, kar šolske knjige učijo, to so šolske „Hilfsbücher“. Zato opozorujem le na knjige Schödlerjeve, na Cigaletove atlante itd. Očitanje tedaj, ki ga beremo v ministrovem ukazu, je tako neopravičeno, da moram še enkrat svoje začudenje izraziti, kako da je ministerstvo v svojem ukazu od 20. septembra 1873 kaj tacega reči moglo in smelo!

V vsem sem toraj dokazal, da nemščina veljá za materni jezik pri nas. Zmerom se povdarja tista „Reichssprache“ in s tem se hoče reči, da za nas je prva dolžnost, da se učimo „die Reichssprache“, potem pa še le, če hočemo, „die Landessprache“. Slovenščina in italijanščina ste v indeksu omenjenega „Jahresberichta“ tuja jezika, a še s tem velikim razločkom, da je italijanski jezik obligaten nauk od 3. razreda začenši, — slovenski pa nikjer!

Poleg vsega tega, gospôda moja, je na naših srednjih šolah še velika druga napaka. To smo razvideli iz tistega prepira, ki je bil med časnikoma „Slov. Nar.“ in „Laibacherico“, na katerega je realkino vodstvo odgovorilo; bil je njega odgovor tak, da ne vem, kako se more strinjati s tem, kar je vodstvo v „Jahresbericht“ napisalo. Tu je na dan prišla napaka o realki, da učenci, ki so se v enem razredu učili slovenski jezik, če se jim poljubi, drugo leto izstopijo, in takih prikazen je dosti v realki. Vidi se, kako je vse brez discipline, kar se tiče slovenskega jezika. Če učenec se pride učit slovenščine, je prav, če ne, pa tudi, in če hoče zopet priti, je pa zopet dobro!

Iz vsega tega se tedaj vidi, da Slovenec je bolj tujec na lastni svoji zemlji, kakor Lah, kajti laško se morajo naši realci učiti, slovenskega pa ne.

Oni glasoviti ukaz od 20. septembra leta 1873 ima pa h koncu nekaj, kar mi je bil povod, da sem prinesel načrt te postave v slavni zbor. Dotični ukaz pravi namreč na koncu: „Für welche Schüler der Laibacher Realschule die slovenische Sprache einen obligaten Lehrgegenstand bildet, wird das Landesgesetz entscheiden.“ Na to sem se opiral, ko sem sl. zboru izročil načrt postave. Predlagam toraj, da se ta načrt izroči šolskemu odseku in sklicevaje se na §. 21 opravilnega reda ob enem nasvetujem, da se šolskemu odseku naroči, da brez tiskanja poročila poroča o tej postavi v dveh dneh.

(Prihodnjič prinesemo konečno obravnavo tega predloga v deželnem zboru.)

Deželni zbor Koroški

je sklenil, da se odstopi od zapovedi ministerskega ukaza od leta 1856, po katerem ima deželni zaklad poplačevati stroške za ozdravljanje revnih ljudí svoje dežele v bolnišnicah, in da vprihodnje imajo občine za svoje bolnike v bolnišnicah po 20 kr. za vsak dan deželnemu zakladu povrniti. Na bolnike v norišnicah in bolehnicah in na ženske v porodišnicah pa ne sega ta sklep, ki, se ve da mora od cesarja potrjen biti, da obveljá. — Res, da ta sklep ima to za-se, da občine, ki imajo svojih bolnikov v bolnišnici nekoliko več, to je, z 20 kr. na dan, pripomorejo deželnemu zakladu; al če je občina sama revna, jo bo ta postava hudo stisnila, če ima po več bolnikov v bolnišnici, ali pa le enega leto in dan. — Deželni zbor je tudi vkrenil, da se več bolnišnic napravi po deželi Koroški. — Ker deželnemu zakladu bode konec leta primanjkalo 436.788 gold., zato je deželni zbor 48 odstotkov naložil na vse direktne davke brez priklad.

Politične stvari.

„Mlado“- in „Staročehi“.

(Dalje.)

Ko sta nemško samovladstvo — nadaljuje Palacky v svojem pretresanji Českih razmer — in naša služnost po dogodbah, katerih popisovati nam še dovoljeno ni, bila tako vtrjena in popolnoma za stalno vpeljana, da so morala biti naša marljiva in lojalna prizadevanja tem siloma vstrojenim razmeram nasproti brez vspeha, takrat se je zdelo nekaterim prenaglim in manj previdnim možem iz našega lastnega tabora, da morajo stopiti na dan z vsakovrstnimi premisliki zoper bojevanje, katero si je narod naš izvolil za lastno brambo; bili so celó ljudjé, katerim se naši cilji in prizadevanja niso zdela vredna še onih žrtov ne, katere so se od njih zahtevale. Začetkom leta 1873 že so vsi Českí časniki priobčili enoglasno izjavo zaupnih mož naroda: „da nastopimo novo leto pač ne veselega, pa tudi ne vtrujenega, ker složnega duha“ — kajti različnosti so mogle biti med nami tako že le o onih načelih, ki stojé zdaj le v drugi vrsti, tako da smo poravnanje zarad njih prav z lahko vestjo prepustiti mogli prihodnosti.

Toda že pol leta potem jeli so „Nar. Listy“ poganjati se za vstop v sedanji deželni zbor .... Ves svet vé, da ste se med nami naredili dve stranki, „staročeska“ in „mladočeska“, ki ste si med sabo nasprotni in druga drugo preganjate. Kdo je tega kriv, al tisti, ki spoštovaje sklep večine se po njem ravnajo, al pa oni, ki premaknivši edino, vsakako potrebno podlago vsake ljudovlade, postave o večini, se upirajo jasni volji vsega naroda, — to naj nepristranski bralec sam razsodi. Mi vsi dobro vemo, da so razpora pri nas le oni veseli, ki komaj pričakujejo — če ne naše pogube, vendar gotovo našega ponižanja, hlapčevstva, da bi nas po razporu in medsebojnem boju oslabljene tem lože potlačili.

Skusil bom nekaj onih natolcevanj in nalašč krivičnih razsodeb ovreči, katere si prizadeva agitacija naših nasprotnikov trositi med svet.

Prva in največa krivica je ta, da so „Mladočehi“ že kar naprej imé „liberalne stranke“ le zá-se konfiscirali*); kajti s tem že natolcujejo ono drugo „staročesko“ stranko, da ni liberalna, tedaj hoče le gospodovati ali pa služiti. Al to ni samo na sebi že razžaljenje? Pravijo nam sicer „konservativna“ stranka, najrajše pa nas imenujejo celó reakcijonarje (nazadnjake), a da ne godejo vedno le ene in iste, zmirjajo nas tudi s „klerikalci“, „fevdalci“, „ultramontanci“, še celó z „jezuiti“. Tu je najprvo prašati: po kaki pravici? Odgovarjajo nam: Po isti pravici, katero si vsak jemlje, ki prime za orožje — laži in obrekovanja. Kajti gotovo ni resnično (kar oni trdijo), da kateri koli znani „Staročeh“ ne bi po svobodi ravno tako hrepenel, kakor kak drug človek; če vedó „mladi“ za kakega „Staročeha“, ki bi ne bil tak, no, naj ga

*) Tedaj po krivici si prisvojili, kakor pri nas „mladoslovenci“. Vred.

nam imenujejo, ne pa, da zavoljo enega samega „nepridnega“ brž vso stranko zmirjajo in zasramujejo, ki tega „nepridnega“ še ne pozná ne in se tudi ž njim ne pečá. Jaz na pr. smem o sebi reči, da sem mnogo bolj liberalen, nego vsak „mladočeh“, in sem bil to že takrat, ko Dunajski liberalizem pri nas še ni bil v modi.

Pravi liberalizem se ne skazuje s tem, da bi vničeval obstoječi red in dane postave, tudi ne po zarotbah in razruščevalnih načelih, marveč edino le po resničnem prizadevanji, odpraviti vsako krivično zatiranje, vsako služnost med ljudmi; svobodomiselnost je vedno tesno zvezana s sporazumljivostjo, ona spoštuje svobodo drugih in pripoznava vsakemu pravico do lastnega prepričanja, ki ne vodi do krivice in strasti. Zato v naših „mladočehih“ ne morem videti pravih liberalcev, tudi ne pripoznati, da so liberalci, ker svobodo zahtevajoč le zá-se odlikujejo se po brezozirni nestrpljivosti in zasramujejo ter obsojajo vse druge, ki z njimi niso vseskozi enakih misli. Tako nestrpljivost oznanujejo vsi njihovi časniki, ker brez prenehanja črnijo nas pri ljudéh kratke pameti, češ, da smo vteleseno nazadnjaštvo, njim ravno nasproti. Če smo pa mi res — kakor pravijo — njim ravno nasproti, pozabijo le, da nasprotje konservativnosti ni liberalizem, marveč razruševalnost, da so nazadnjakom nasprotni prekucevalci, fevdalcem komunisti, klerikalcem neverniki in brezbožni itd. Če bi toraj mi hoteli enako povračati z enakim, bi jih mi smeli morali, celó počastiti z onimi nasprotnimi priimki.

(Konec prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Obrazi iz domačega življenja.

„Slovenska“ rodovina.

Spisuje J. Alešovec.

Gospod Ivan Pavček je dokaj premožen trgovec. Rojen je bil na kmetih, sin kmetiških starišev, ki so „Janeza“ v šolo dali, da bi postal „gospod“, ali pa še kaj več. Toda želja se jim ni spolnila, Janezek je v mestni — se vé da — nemški šoli „na kol steknil“ in bi bil moral domá ostati, ker oče niso hoteli več zakladati za „lumpa“. Al „na pol gospod je slab kmet“, si mislijo, ga vzamejo nekega dne v Ljubljano in poprašujejo po štacunah, če je kje kak prostor za Janezka. Kdor išče, najde, tudi oče Janezkov so našli prostor za „fanta“. Vstopil je, pometal štacuno, nosil vodo, zavijal robo itd. in se tako „izučil“. Oče se niso dosti brigali za-nj, ker jim ni bilo treba več plačevati. Tudi soseska ga je skoro čisto pozabila in še le ko je čez nekaj let pripeljal se nekega praznika s kočijo v vas, na glavi mogočno pinjo, v roki šibko palčico in za vratom trde, sneženo-bele „zbadače“, so se ljudje zbrali in si ga kazali šepetaje: „Lejte si no! Kakošen je Janez, kakor gospod.“ Takrat je prišel k gosp. župniku po rojstveni list, katerega je potreboval, da se — oženi.

In oženil se je. Vzel je hčer svojega zadnjega gospodarja, ter pričel kupčijo „na svojo roko“. Kedar so prišli oče ali mati v priprosti kmetiški obleki gledat, kako je kaj, so gospá z gospodom nemški govorili in mati ali oče v priprosti kmetiški obleki so dobili jesti v kuhinji zraven hlapca in „lerfanta“. Nekaj časa sta hodila, če tudi le poredkoma, oba, potem le še mati, pozneje pa ni bilo nobenega več. Domá je brat prevzel posestvo in izplačal gospodu Janezu malo dedšino v treh obrokih. Ko je prišel pozneje enkrat prosit Janeza ali zdaj gospoda „Johann“ Pavčka 20 gold. na posodo, so ga gospá zaničljivo pogledali in nekaj nemškega z gospodom spregovorili. Gospod so potem nevoljni precej glasno zagodrnjali: „Ta žlahta vé za koga, kedar ona kaj potrebuje.“ Brat je to slišal in rekel: „O, Janez, tega pa ne! Ta denar že še lahko drugod dobim, če si ti tak. Bog te obvaruj.“ Na to je zaloputnil vrata in odšel, ni ga bilo več. Zdaj malokdo vé, kje je gospod Pavček domá, njegova gospá in otroci gotovo tega tudi ne vedó.

Gospod Pavček je premožen, zato tudi zeló obrajtan. Zahaja le v popolnoma „gosposke“ družbe. V teh se mnogo in o različnih stvaréh govorí, tudi o politiki. Kedar pride kaj novega, se to na vse straní prerešetá. In pred nekoliko leti prišlo je nekaj novega ali vsaj pogretega, namreč poganjanje za slovensko reč. Družba, v katero je gospod Pavček tisti čas zahajal, se je o tem vprašanji razdvojila. Prva polovica je pod vodstvom nekega trgovca, ki je bil Pavčkov konkurent in katerega on zarad tega nikdar ni mogel trpeti, izbrala si drugo gostilnico za svoje shode, Pavček pa, kateremu je bil oni trgovec rekel pri odhodu: „Vi pa le rajši tu ostanite“, — se je zarotil takrat: „Pri moji veri, saj tudi bom! Vi ste nemškutarji, mi pa bomo Slovenci! Taka je! Kar Pavček reče, to veljá.“

In veljalo je. Že drugo nedeljo je prišel gospod Pavček v družbo v čisto novi zurki, rekoč, da le tistega spoštuje, ki nosi zurko. „Pinjo“, katero je dozdaj nosil ob nedeljah in praznikih ali pri slovesnih priložnostih, je dal hlapcu, rekoč, da naj jo v Ljubljanico vrže. Hlapec pa tega ni storil, ampak jo je prodal za 30 kr. ter v nedeljo šel v Šiško pit.

Gospod Pavček je tedaj postal odločen narodnjak, vpisal se v čitalnico in bil voljen za odbornika. Noben Slovenec ne dvomi zarad najčistejšega domoljubja Pavčkovega, tudi nihče drugi ne, dasiravno ga zdaj ni videti več v zurki. Gorjé mu, kdor bi dvomil zarad njegovega narodnjaštva! Vsak otrok v mestu vé, da je Pavčkova štacuna narodna, zato pa zahaja mnogo mnogo ljudí iz mesta in kmetov k njemu. — —

Tedaj gospod Pavček je jedro narodnjaka od nog do glave. Treba, da ga še bolj na tanko ogledamo in priporočimo kot izgled pravega narodnjaka v posnemanje drugim. Zato podajmo se v njegovo domovje, k njegovi družini, kajti domá se človeka najbolje spozná.

Spomnimo se, da nas je že davno povabil na sklenico „črnega“ po kosilu. Ravno prav, sicer bi ne imeli pravega vzroka priti k njemu, zlasti ob taki uri, ko on in njegovi obiskovalcev ne pričakujejo. Tedaj stopajmo po stopnicah gori. Pri vratih pozvonimo in pride nam odpret hišna, kateri se vidi po vsem, da smo jo z zvonenjem ravno pri kosilu motili. „So gospod domá?“ prašamo le, da kaj rečemo, ker smo naprej prepričani, da je gospod Pavček domá. „Ne razumim,“ pa odgovorí hišna v gornje-štajarskem nemškem narečji, ter nadaljuje ravno tako: „Kaj želé gospod?“ Nekoliko zavzeti takega odgovora v slovenski hiši ponovimo svoje vprašanje nemški. Hišna na to steče v sobo in minuto potem se odpró vrata in gospod Pavček sam nas prime za roko, potegne k sebi in potisne pred sabo v sobo.

Tu je nekoliko mračno, tako da na prvi pogled ne razločimo podob, ki se pred nami iz različnih mehkih sedežev vzdigujejo. Gospod Pavček pa pride očem našim na pomoč z besedo, predstavljaje nam še vedno meglene šumeče postave ženske podobnosti.

„Moja žena“, pravi, ko je imenoval naše imé, „tam moji hčeri Chriemhilda in Brunswita. Starejša sinova Gottwald in Engelbert se v oni sobi za šolo pripravljata, mlajši Kunibert in njegova še mlajša sestrica Hulda se pa menda zabavata z igračo.“

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Novomesta 27. maja. (*O kmetijski šoli na Dolenskem*) so se vendar tudi naši „mestni očetje“ zdramili in sl. deželnemu odboru v Ljubljano poslali peticijo, naj v presoji svoji: ali se ima Grm ali Raka kupiti za šolo, gleda na občno korist šole in dežele, ne pa na privatne interese, za katere je „Slov. Narod“, kakor Nemec pravi, „so viel Staub aufgewirbelt“. Noben človek, ki se ni s pametjo skregal, vendar ne more Rake priporočati za napravo deželne kmetijske šole, — šole, pravimo, in ne za druzega. V deželnem zboru je bilo že jasno dokazano, kako raztrešeno je posestvo Raka na tri komade, ki drug od druzega po uro daleč saksebi ležijo, vsi skupaj pa v zatišji dežele. Al nekaj še ni bilo povedano, namreč to ne, da na polje Čistibrega, Mršečevasi in Hrvaškega Broda skoro vsako leto povodenj sega iz reke Krke in potoka Radule. Da je to resnica, naj, kdor ne verjame, le gré prašat c. k. davkarijo, pa bode onde našel operate za odpisovanje davkov prizadetih ondašnjih zemljišč. Če se tedaj Raka kupi za šolo, kupi se povodinjski kos naše dežele, in šola na takem mestu imela bi res priliko praktično se uriti v napravi jezí in zagráj po Holandskem ali Belgiškem načinu. To vse je naša mestna županija odkrila v svojem pismu sl. deželnemu odboru, da vidi, da „ni vse zlato, kar se je svetilo“ -- v najetih časniških spisih. Ko bi bil gosp. Smola ali naši meščani reklame tako delali za Grm, kakor so jih protektorji Rake neprenehoma delali za-se, menda bila bi že pred deželnim zborom zginila vsa temota in videlo bi se bilo, kaj je pravo in kaj je za šolo pripravno, kaj pa ne. Upajmo, da vendar še zdaj ni prepozno.

Iz Kranjske okolice 27. maja. — Ko so „Novice“ v svojem 4. in 7. listu povedale, kako poštar Masel v Šenčurji pošilja sprejeti denar po pošti, se je on hudo grozil nad „Novicami“. Zdaj pa se je pokazalo, da so resnico govorile, čeravno ga je grozno v oči zbodla. Čujte tedaj, kaj se je zgodilo! 11. dan t. m. je prišel iz Trsta poštni komisar in je Maselnovo rokovnjaštvo z denarjem v preiskavo vzel. Kaj je ta preiskava premalo ali preveč razodela, v to se na drobno ne spuščam in le to povem, da nasledek te preiskave je bil ta, da mu je c. k. Tržaško poštno vodstvo poslalo namestnika,*) ki v njegovi hiši in na njegove stroške pošto opravlja. Prav se mu godí temu človeku, ki se je zmirom rad vtikal v druge in take reči, za katere nima ne vednosti ne poklica. Res čuditi se mora vsak, kdor ga pozna, kako da človek na kmetih se mora tako globoko pogrezniti v nemčurstvo in konfesionslozerijo sedanjega časa, da namesti priprostega Maseljna bi se zdaj lahko pisal Masssssselj.

Godešče pri Škofji Loki 30. maja. (*Strašen požar.*) Dopoldne 22. t. m., ko smo bili vsi na polji, začelo je goreti in mahoma je pogorelo 9 hiš, zunaj 3 podov, prav do tal, tako, da druzega ni ostalo kakor osmojeni zid. Med pogorelci so tri vdove in en kajžar, ki je ravno na polji bil in mu ni druzega ostalo kakor to, kar je na sebi imel. Zavarovani so bili zunaj enega vsi, al le za malo, ker vsak težko plačuje. Ker je deželni zbor pogorelcem v Mavčicah zdatno pomoč naklonil, naj bi se sl. deželni odbor tudi naših siromakov usmilil!*) Ob enem se zahvalujem vrlim Ločanom, ki so nam s svojo gasilnico na pomoč prišli, in pa g. fajmoštru Primožu Remcu in gosp. kaplanu Andreju, ki sta nam blagovoljno pomagala gasiti in nas tako rešila še veliko veče nesreče.

Janez Jugovic, posestnik,
ki ni pogorel in le za svoje uboge sosede prosi pomoči.

*) Kakor c. k. poštne direkcije razpis v „Laib. Zeitg.“ od 18. maja kliçuje, je Maselnu že pošta vzeta. Prav tako! Vred.

*) Vredništvo bode rado sprejemalo darove in jih gosp. županu Škofjeloškemu izročilo. Do sl. deželnega odbora pa se je treba pismeno s prošnjo obrniti. Vred.

Iz Bizovika. (*V prvo besedo čitalnice v nedeljo 6. dne t. m.*) popoldne ob 5. uri vabimo vljudno vse naše ude, pa tudi ude sosednih naših čitalnic. Nadjamo se, da bodo zadovoljni s tem, kar jim mlada naša družbica more s pomočjo častite čitalnice Ljubljanske ponuditi. Vstopnina je 10 kr.

Iz Ljubljane. (*Iz seje deželnega odbora 25. in 29. maja.*) Za 5 razpisanih sirotinskih milodarnih ustanov (štipendij) se je oglasilo 118 prošnjikov; za najrevniše zapuščene otroke so bili spoznani: Karol Hut iz Ljubljane, Franca Zavinšek iz Šmarije, Marija Žgavec iz Vipave, Janez Rant iz Stare Loke in Marija Cepuder iz Postojne, katerim so bile podeljene štipendije iz sirotinskega zaklada. — Izpraznjene 4 Schellenburgove dijaške ustanove so bile oddane dijakom: Ludoviku Teksterju, Juliju Mali-tu, Francu Kočevarju in Albinu Ogrincu. — Na dopis deželnega šolskega sveta je deželni odbor pritrdil, da se učiteljska služba v Toplicah poleg Novega mesta podeli sedanjemu učitelju v Košani Antonu Požaru. — Posvetovalo in sklepalo se je o pogodbi s prihodnjim ravnateljem nemškega gledišča Julijem Schwabe-om.

— (*Odbor Matice slovenske*) se je po novih volitvah občnega zbora 22. dne u. m. na novo ustanovil ter volil svoje funkcijonarje. Za predsednika je bil enoglasno voljen dr. Janez Bleiweis, ki, čeravno zeló nerad, je prevzel častni posel s tem pogojem, da ga odbor blagovoli oprostiti predsedstva, kedar bi to želel. Za podpredsednika sta bila voljena gospoda Peter Kozler in profesor Pleteršnik; vsi drugi gospodje opravilniki so ostali dosedanji; odsek „za narodno blago“ se je združil z odsekom „za izdavanje knjig“, pa se je še pomnožil po novih odbornikih: prof. Urbasu, prof. Wiesthalerju in Stegnarju. Gosp. Fr. Ravnikar ni prevzel odborništva. Poročilo vseh razprav te seje prinese prihodnjič „zapisnik“.

— (*Banka Slovenija*) je imela v pričo cesarskega vladnega svetnika g. Pallerja 31. dne t. m. svoj občni zbor, v katerem je bilo po pričujočih delničarjih zastopanih 490 delnic. Zboru je predsedoval podpredsednik gosp. Jože Debevec. Iz njegovega poročila, ki ga je ud upravnega sveta gosp. Bezenšek iz Štajarskega slovenski čital, je v veselo tolažbo razvidel zbor, da si je banka „Slovenija“ že zdatno opomogla in da ni dvombe več, da se postavi zopet na trdne noge z moralično pripomočjo rodoljubnih mož. Zbor je pa tudi vsem gospodom, ki zdaj vsak po svoji nalogi oskrbujejo banko, in še posebno njenemu podpredsedniku, izrekel zaupanje s tem, da je potrdil do konca l. 1874 segajočo bilanco, iz katere je gosp. Fr. Potočnik, kot revizor bankinih računov, zboru naznanil le resume denarnega stanja bankinega. Dobiček v posamesnih zavarovalnih razdelkih se šteje sicer še le na stotine; al veselo je vsaj to, da ni zgube, ampak da se kaže že nekoliko dobička. Ker nam danes ne dopušča prostor, da bi obširneje govorili o razpravah današnjega zbora, odložimo to za drugi pot, in le to željo izrekamo, naj bi častito vodstvo kolikor mogoče razglasilo vse, ker delničarji radi zvedó o stanji banke naše. Očitnost je najmočnejši ščit proti vsemu sumičenju in sovražnemu natolcevanju.

— (*Procesije sv. Reš. T.*) je, kakor drugod, tako tudi v Ljubljani, letos večidel motilo deževno vreme;

to se je že tudi druga leta večkrat pripetilo; novo pa je pri nas letos — v letu 1875 brezverskega liberalizma bilo to, da je mestni župan prepovedal stoletno navado majev v predmestjih Ljubljanskih! Ta prepoved se pač zeló vjema z zabavljico, ki smo jo slišali memogredé na ulicah iz ust, ki so tičala pod streho nekega cilindra, rekši: „prav je, da se je ploha vlila, bo vsaj konec te ciganjarije po ulicah“! V Lincu je „Tagespost“ prinesla bogokleten članek, zarad katerega je bila zazežena. Bismark more res vesel biti svojih pajdašev v Avstriji! — Zdaj bo pač mesto gotovo mnogo bolj zdravo, ulice čednejše in javna varnost mnogo veča, ko do zdaj, dokler so se smeli še maji postavljati.

— (*Imenovanje.*) Gosp. V. Jevnikar, dozdaj dež. sodnije svetovalec v Ljubljani, je postal predsednik deželne sodnije v Novomestu — namestu g. Grčarja.

— (*Gosp. J. Nolli*), vodja slovenskega gledišča, je pretekli teden pel v Zagrebškem gledišči. „Obzor“ piše, da je bil sprejet po občinstvu z gromovitim ploskom in venci s krasnimi trakovi in da si je s svojim petjem pridobil navdušeno pohvalo. Čestitamo!

— „Slov. Narod“ ima danes zopet druzega škofa Ljubljanskaga, namreč gosp. prošta dr. Pogačarja, ko je še le pretekli teden knezoškofa Widmerja pustil na prestolu. „Narod“ ima z Ljubljanskim škofom res toliko težav, kakor da bi bil najhuji klerikalec.

— („*Tagblatt*“) včerajšnji konstatira, da je bil dr. Zarnik le po milosti nemčurjev voljen v deželni odbor. Kaj se pa potem v „Narodu“ repenčite!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Vojske med Prusi in Francozi še ne bo, tedaj je mir svetu zagotovljen, — kako dolgo? se ve, da se ne vé. Zdaj pa se pričkajo Ruski in Angleški časniki o tem: ali je Rus ali Anglež pregnal bojne strahove, Pruski časniki pa se potuhnjeno vedejo tako, kakor da bi se bili le zmotili, da so v bojno trombo trobili, namesti da bi bili piskali melodije mirú! Francozi pa si manejo roké, da so Bismarkove nakane tako eklatantno spodletele, in njihovi časniki zdaj norčevaje se pišejo, da sta si Prus in Francoz dandanes bolja prijatelja kakor poprej.“ — Očitno kot beli dan pa je zdaj to, da dandanes Rusija na čêlu Evropejske politike stojí in svet komandira.

— Ali bo šel naš cesar v Ems, kjer biva zdaj Ruski car, ali ne, to zdaj še ni določeno. Vladni listi trdijo, da ne pojde, ali pa da pojde le, ako ga bo car osebno povabil. Ruski poslanec, ki je šel pozdravit cara v Ems, je imel pri našem cesarju privatno avdijenco. — Potovanje cesarjevo v Galicijo in Bukovino pa je za letos za gotovo odloženo, a iz vzrokov, ki s politiko nimajo nič opraviti. Menda je cesar vtrujen po dolgem potovanji po Dalmaciji. Deželni namestnik Gališki, grof Potocki, se je podal na Dunaj. najbrže, da bi cesarja vendar-le prigovoril k potovanju.

— Ministerska kriza je zopet na dnevnem redu. Ustavoverci niso namreč prav nič zadovoljni z novim ministrom, ker je vzet iz visokega plemstva, vrh tega pa še ud državnega zbora ni. Tudi vojni minister Koller bi bil, če se sme nemškim in ogerskim listom verjeti, namenjen za deželnega poveljnika na Štajarskem.

Štajarska. — Deželni namestnik Kübeck je bil poklican na Dunaj k cesarju, najbrže da bi dal odgovor o svojem zadržanji pri graških škandalih. Ali po vsem tem ostane na svojem mestu, ali ne, to dozdaj še ni določeno. A ker se govorí, da ga ima nadomestiti Koller, je verjetno, da bo šel. Gradec pa bo dobil c. k. policijsko direkcijo, ker se je magistrat skazal nesposobnega brzdati liberalno druhal in varovati javni mir in red.

— Iz Gradca nam je došla novica, da je naš rojak g. dr. Gr. Krek imenovan za profesorja slovanskega jezikoslovja na vseučilišči Graškem.

— Don Alfonsu in njegovi materi je poslal cesar lastnoročna pisma, katera jima je moral baron Kübeck sam izročiti. Pač britko zá-nj to!

Prusko. — Pruska vlada preganja čedalje huje katoliško cerkev in duhovne njene, in sega zdaj že celó v Avstrijo. Knezoškof je iz Vratislave (Breslau) bežal v Avstrijo in hoče iz Johannisberga, kjer zdaj biva, škofijo svojo na Pruskem voditi. Nadškof Olomuški pa je od Pruske vlade obsojen v denarno kazen, če pa je ne plača, v zapor. Vse to pa daje brezvercem Avstrijskim povod, da delajo Avstrijski vladi strah z razporom s Prusko, iz katerega se utegne vojska vneti; ta strašila pa edino merijo le na to, da bi Avstrijsko vlado nahujskali do tega, da bi, kakor Pruska, škofe svoje strahovati, zapirati in preganjati začela, ako ne plešejo kakor jim liberalizem gode, in da bi minihom in nunam, katere Bismark iz Prusije silovito izganja, ne dala pribežališča v Avstriji.

Najnovejše.

Vladni Dunajski časnik „Wien. Zeitg.“ ravnokar prinaša novico, da c. kr. dvorni svétnik vitez Bohuslav Widmann, dozdaj voditelj deželne vlade Kranjske, je imenovan za c. kr. deželnega predsednika, — vitezu dr. Kalteneggerju, c. kr. finančnemu prokuratorju in deželnemu glavarju, pa je podeljen naslov in karakter c. k. dvornega svétnika.

3. zapisnik doneskov za dr. Costov spominek,

za katerega so darovali:

2 neimenovana 6 gold., gospá Albina Urbas v Trstu 3 gold., gospodje: Franjo Bradaška, gimnaz. ravnatelj v Varaždinu 10 gold., Josip Lernet, zasebnik v Pardubicah 2 gold., Jož. Sterbenec, duhoven v pokoji 2 gld., prof. J. Marn 7 gold., Jos. Simončič 1 gold., J. Šolar, šolski nadzornik 10 gold., dr. Sterbenec 2 gold., prof. Iv. Tušek 5 gold., prof. Vavrů 10 gold., Peter Kozler 30 gold., prof. Wiesthaler 5 gold.

Iv. Vilhar, blagajnik Matice.

Popravek. V zadnjem listu na str. 174. v 1. predelu, 35. vrsti namesto: iz debla ‚skup‘.... čitaj: iz debla ‚**kup**‘: s-kup (s-kup-a); v 5. opazki pa: **kup**[i]ti, (a ne: „kupiꙋti“).

Loterijne srečke:

v Gradcu	29. maja 1875:	**38**	**35.**	**66.**	**45.**	**41.**
na Dunaji		**78.**	**75.**	**55.**	**03.**	**4.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 26. junija.

Žitna cena

v Ljubljan 29. maja 1875.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 30. — banaška 5 fl. 47. — turšice 3 fl. 10. — soršice 4 fl. 10. — rží 3 fl. 40. — ječmena 3 fl. —. — prosa 3 fl. —. — ajde 2 fl. 50 ovsa 2 fl. 10. — Krompir 2 fl. —.

Odgovorni vrednik: **Alojzi Majer.** — Tisk in založba: **Jožef Blaznikovih dedičev** v Ljubljani.